

تئاتر مدرن: شیفته علم الاساطیر

■ همایون علی آبادی

نمایشنامه «سوگواری بزالکترامی برآزد» یا «سوگواری الکتر» (Mourning Becomes Electre) ایسین در امپراطور گالیلئان ژان کوکود در ماشین جهنمی، سارتر در مگس‌ها و بسیاری دیگر از نویسندگان در آثار خود از اساطیر کلاسیک سود جستند. مشهورترین مثال رمان «اولیس» اثر جیمز جویس است. اما سارتر درباره این گونه روی‌آوری‌های ادبی و نمایشی نقطه‌نظری تکرار دارد. «تئاتر عظمت خود را از وظایف اجتماعی و تاحدی مذهبی آن می‌گیرد در نتیجه باید به صورت آئین و مراسم باقی بماند». بدین‌گونه سارتر می‌خواهد تئاتر را به سرچشمه اصلی آن یعنی مراسم اولیه و ابتدایی روزگار باستان پیوند دهد. سارتر می‌گوید «تئاتر باید پدیده‌ای بزرگ - جمعی و مذهبی باشد نمایشنامه‌نویس باید تمام عناصر جدا از هم را در صحنه تماشاخانه یکی سازد و در زوایای روح تماشاگران چیزهایی را که تمام مردم یک عصر و یک اجتماع بدانها اهمیت می‌دهند زنده کند». در برابر این نظریات گروهی دیگر از شارحان و ناقدان را اعتقاد بر این است که اقبال و روی‌آوری درام‌نویسان معاصر به آثار کلاسیک غالباً با تحریف توانان بوده است. اما یک جستجوی درون‌مایه‌ای نمایشگر این نکته است که اصل وفاداری و امانت به این‌گونه آثار غالباً در ادبیات معاصر رعایت شده است. اما طرفی که نویسنده برمی‌بندد کدام است؟ به نظر ما مهمترین نکته در از بین بردن و نابودی تمامت فضاهای پرهیت اساطیری است و این نه تنها در محتوا که از نظر ساختار نمایش هم قابل بررسی است. در آثار مدرن فضاهای آسمانی و غیرزمینی به حال و هوایی زمینی و اینجایی و اکنونی بدل می‌گردند همسرایان و سرآهنگ که در تئاتر یونان وظایفی مهم و حیاتی برعهده دارند به یک دو ناقل و ناظر بی‌طرف می‌جویند. و به روی هم پیشینه مدرن بدون دستبرد به مفاهیم متن می‌کوشد تا تراژدی را با آن هیمنه و عظمت به اثری قابل درک و تفاهم برای تماشاگران و نکته اصلی دیگر در بررسی‌های روانکاوانه درام‌نویس مدرن مطرح است.

ادبیات کلاسیک یونان و روم در شمار منابع جاودانه ادبیات نمایشی مدرن بوده است. آثار کلاسیک دارای چنان ظرفیت و محتوای غنی و گویا هستند که نویسندگان معاصر همواره با وفاداری و حفظ و صیانت مفاهیم اصلی این گونه آثار، بدانها روی آورده‌اند علم‌الاساطیر [میتولوژی] نشان می‌دهد که آثار کلاسیک به عنوان جان‌مایه‌های مذهبی و اسطوره‌ای همیشه برای انسان امروز قابل طرح و تدقیق و مذاقه بوده‌اند. اما باید دید که نویسنده معاصر از این برگرفتن‌ها و اقتباس‌ها چه طرفی برمی‌بندد؟ نخست اینکه ادبیات یونان باستان ادبیاتی است خلاق، آفرینشگرانه و پربار و بارآور. مفاهیمی که در این جا مطرح می‌گردند پر از تازگی‌های اخلاقی، مذهبی و اساطیری است. چنانکه ارسطو در «هنر شاعری» [پوطیقا] تراژدی را دارای نتایج و استنتاج‌های روانی می‌انگارد و تزکیه و پالایش نفس [کاتارسیس] را از تبعات تراژدی معرفی می‌کند. به جز نویسندگان مدرن، حتی ویلیام شکسپیر هم از همین مقلم و منبع الهام‌هایی جادویی برگرفته است. به گفته برتولت برشت، ویلیام شکسپیر بیش از دو سوم آثارش را از نمایشنامه‌های «سنا» درام‌نویس سرشناس رومی پیش از میلاد مسیح، اقتباس کرده است. نکته مهمی که در این‌گونه آثار مطرح است مسئله «سرنوشت» و «تقدیرگرایی». آثار کلاسیک است. یونان باستان در سده‌های پیش از تولد حضرت مسیح در فضاهایی مملو از اسطوره و افسانه و رب‌النوع‌های بشری مغرور و مستغرق بوده است. یونانیان برای تمام مظاهر طبیعی و بشری یک «اسطوره» ساخته بودند و نمایش هم طبعاً نمایش به درگاه این اساطیر بود. مثلاً «پاکوس» یا «دیونیزوس» که هر دو اساطیر شراب بوده‌اند. بنابراین ارزش‌های دراماتیک آثار بزرگانی چون اورپید، سوفوکل، ایشیل، سنا، پلوتوس، ترنس و دیگران نه در طرح و تحبیب و منقبت مسائل علم‌الاساطیری که در مفاهیم والای اخلاقی و تاریخی آنها نهفته است.

استفاده از اساطیر در رمان و نمایشنامه یکی از ویژگی‌های جالب ادبیات قرن بیستم است. یوجین اونیل در

- 11- Rosalia Martin
- 12- Valla de Aran
- 13- pyrenees
- 14- The Flute of the toad
- 15- painted Bird
- 16- The Siren Castaway
- 17- Lope de vaga

لوه دووگا نمایشنامه‌نویس اسپانیایی ۱۶۳۵ - ۱۵۶۲ م

- 18- Samy
- 19- Sirend
- 20- Ricardo
- 21- Maria
- 22- Don Floria
- 23- Leon
- 24- Theatro del pueblo
- 25- Interlude of the Cripple who Married a Fierce woman
- 26- Sancho panza on the Isgand of Barataria
- 27- the Ballad of Atta troll
- 28- Heine
- 29- The devil Again
- 30- Our Natacha
- 31- Franco

هاینه از بزرگترین شاعران آلمان ۱۸۵۷ - ۱۷۹۷ م

- 32- Federico Garcia Lorca
- 33- No Suicide Allowed in Spring
- 34- The Crime of Lord Arthur
- 35- Unfinished Symphony
- 36- Marie Curie
- 37- The three perfect Married women
- 38- The fady of the Dawn
- 39- The Mystery of the Mary celeste
- 40- The Boat without a Fisherman
- 41- The wife of the Miller of Arcos
- 42- The Trees Die Stand Ting

درختان ایستاده می‌میرند اثر کاسونا ترجمه باهره راسخ، تهران، انتشارات جوانه ۱۳۴۷

- 43- The Crown of Love and Death
- 44- Dond Ines de Castro
- 45- Prince Pedro
- 46- The Key in the foft
- 47- Seven Cries in The sea
- 48- The Third word
- 49- The House with seven Balconies
- 50- Letter of an UnKnown woman
- 51- Three Diamonds and a woman
- 52- The Handsome Mr. Gato
- 53- The Gentlemen with the Gold spurs
- 54- Farce of the thashed CucKold

کنک خورده و راضی ترجمه دکتر حسن هنرمندی، انتشارات رز، ۱۳۵۰

- 55- Little Fable of the well - Kept. Secret.
- 56- Farce and justice of the Magistrate
- 57- Luigi pirandello

لوئیجی پیراندلو نمایشنامه‌نویس ایتالیایی ۱۹۳۶ - ۱۸۶۷ م

منابع

World Drama , McGraw - Hill Encyclopedia , VOL 1